

De overheid wil 100% duurzaam inkopen. Met de duurzame-inkoopcriteria van VROM zit de overheid deze ambitie echter zelf in de weg. Vrijwel ieder bedrijf kan eraan voldoen, tot frustratie van de echte koplopers, waar het aanbod en de ambities veel verder reiken. Als actieve launching customer kan de overheid zijn eigen tekortkoming nog corrigeren, maar dat vergt wel toewijding en visie.

PIETER VAN DEN BRAND

VERKOPERS STUWEN DUURZAME KW

DUURZAAM PRODUCT MAKEN KLINT EENVOUDIG, EN DAT IS HET OOK.

De 'groene' winkel is open. Inmiddels zijn er heel wat meer duurzame producten in de winkel verkrijgbaar dan de koffie van Max Havelaar of koffiebekers van karton of recyclebaar plastic. Wat te denken van energiezuinige printers en copiers met 'eco-declaratie', een vetloze frituuse die met stoom en straling frituurt of een milieuvriendelijk schoonmaakmiddel van sinaasappel- en citroenschillen voor het verwijderen van graffiti. Verder in de duurzame-productencatalogus: een stille weg (geluidsreducerend beton) en zelfs een energieneutrale brug. De nieuwe Ramspolbrug op de N50 bij Ens gaat energie terugwinnen bij het afremmen van de beweegbare klep als de brug dichtgaat. Samen met zonnepanelen moet dat voldoende energie opleveren om de brug weer te openen.

Een duurzaam product maken klinkt erg eenvoudig, en dat is het ook. Want voor bedrijven is het niet moeilijk om aan de lijst van duurzaamheidscriteria te voldoen die in 2009 uit de printer van SenterNovem (nu Agentschap NL geheten) rolde. Deze lijst werd namelijk in rap tempo uitgekleeft. Deels terecht, want een groot aantal criteria bleek in de praktijk nauwelijks toepasbaar. Onder druk van de buitenwacht drong de Tweede Kamer echter vooral aan op vereenvoudiging. Waar toenmalig milieuminister Cramer meteen gehoor aan gaf. Een aantal criteria werd geschrapt, een groot deel samengevoegd en versimpeld.

Volstrekt onzinnig

Manager business development *Roel van der Palen* van Ahrend was vanaf het begin betrokken bij de ontwikkeling van de criteria voor kantoormeubilair. "Het is goed dat duurzaam inkopen op de agenda staat, maar de uiteindelijke criteria zag ik al snel ontsporen. Een toppunt van droefheid. Er staat niets nieuws in, laat staan dat er enige innovatie uit spreekt. De criteria zijn puur een afvinklijstje geworden voor inkopers om binnen de wettelijke kaders te blijven." Zelf stelt de leverancier van kantoormeubels zich ten doel in 2020 CO₂-neutraal te produceren en de productkringlopen te sluiten. "Wat immense implicaties

heeft, want we willen alle materialen en producten terug in de keten brengen. We willen het niet alleen beter doen, maar vanaf het begin helemaal goed." De kantoorinrichter, die in 1993 de eerste ecodesignstoel ontwikkelde, helpt zijn klanten voortaan bij het 'vitaliseren' van hun inrichting. Tafels en kasten kunnen

in een speciale installatie (de eerste in Europa, aldus Van der Palen) worden ontlast en ook technisch aangepast. "Met oude bouwstenen maken we een nieuwe inrichting. Pas in het allerlaatste geval gaan er meubels naar de recycling. Liever nog zoeken we er een andere klant voor. We weten dat we klanten iets te bieden hebben en dat ze bereid zijn daarvoor te betalen. Ze zijn niet alleen goedkoper uit, maar ook de ecologische voetafdruk is beduidend lager, tot negentig procent CO₂-winst."

Bij deze ambities steken de duurzame-inkoopcriteria van de overheid zachtjes gezegd schril af. "Het kan toch niet zo zijn dat de overheid oude wetgeving uit 1974 over giftige stoffen toepast, terwijl de industrie streeft naar een volledige gifvrije productie." Het plaatsen van een samenstellingsetiket op meubels is volgens Van de Palen een wassen neus. "Volstrekt onzinnig.

Het etiket geeft absoluut onvoldoende informatie voor onze klanten. Deze zijn niet in staat om de etiketten van verschillende producten te vergelijken. Is vijf kilo staal bijvoorbeeld beter dan vijf kilo aluminium? Ook is het niet mogelijk aan te geven hoeveel gerecycled materiaal er is toegepast of hoeveel energie er tijdens de productie is gebruikt."

Vinkjes

Directeur *Boy Opmeer* van de Opmeer drukkerij in Den Haag heeft 'goed de pest' in over de duurzaamheidscriteria. "Wij hebben jaren in milieu geïnvesteerd, maar collega's zijn met een paar vinkjes klaar." Begin jaren negentig betrok de drukkerij een nieuw pand in het zuiden van de Hofstad en sloeg gelijk de weg in naar een duurzame bedrijfsvoering. Via de branche werd al in 1994 een intern milieuzorgsysteem gecertificeerd, vooruitlopend op het ISO-14001-certificaat in 2000. Gedrukt wordt er op papier van FSC-hout en met bio-inkt. "Overgaan op bio-inkt doe je niet zomaar even. Dat duurt jaren. Het vergt veel aandacht van je druktechniek." Er is meer. De warmte in de compressorruimte wordt benut om het papiermagazijn op te warmen. Het drukproces gebruikt veel minder alcohol. De twee drukpersen die onlangs werden gekocht, hebben een energiezuinig koelsysteem. Er is een circuit om het bedrijfsafvalwater te scheiden van het sanitaire afvalwater. "Maar dat is niet nodig, want we zijn vrij van chemicaliën." Met twee andere grafische ondernemingen zit Opmeer in het samenwerkingsverband OBT, dat in juni een duurzaamheidsverslag presenteerde. "Ook onze klanten vinden dat we een meer dan gemiddelde drukkerij zijn, omdat we zo met duurzaamheid bezig zijn."

De duurzaamheidscriteria van de overheid zorgen volgens Opmeer voor een enorme wildgroei van vermeend 'groene' drukkerijen. "Bij veel collega's heb ik mijn twijfels over hun milieuprestaties, en dan druk ik me nog zachtjes uit. Los van al die drukwerkmakelaars die naar buiten stellen dat ze bio-inkt

QUALITEIT

"We willen het niet alleen beter doen, maar vanaf het begin helemaal goed."

Het vliegwiel van Duurzaam Inkopen 2.0

Business-development manager Roel van der Palen van Ahrend verwacht meer van het initiatief dat Duurzaam Inkopen 2.0 is gedoopt. Samen met andere 'groene' koplopers in het Kennisnetwerk Duurzame Productketens wil het bedrijf laten zien hoe je duurzaam inkopen wél aanpakt. "Wij leggen de lat veel hoger, vanuit een echte MVO-ambitie." Het rapport Duurzaam Inkopen 2.0, is een vliegwielbeweging ontstaan vanuit de aanzwellende kritiek van het georganiseerde bedrijfsleven op de weinig ambitieuze inkoopcriteria van de overheid, is, zo beschrijft Van der Palen "een menukaart die hoofdschotels, voorgerechten en desserts presenteert, die al naar gelang de smaak en wensen van de duurzame inkoper gekozen kunnen worden. Wie nog maar net begint op het pad van duurzaam inkopen kan met een eenvoudig schotel uit de voeten, wie stevige ambities heeft en duurzaam inkopen wil zien als belangrijk onderdeel van een brede MVO-strategie, kan zich tegoed doen aan gecompliceerde en tongstrelende gerechten. En alles daar tussenin." Zo biedt Duurzaam Inkopen 2.0 een staalkaart aan mogelijkheden, zowel voor inkopende overheden als voor inkopende bedrijven met duurzaamheidsambities. Komend najaar komt een nieuwe versie van dit model beschikbaar.

gebruiken, maar alles gewoon in China laten drukken. Er zijn bedrijven die uitrekenen wat ze produceren, daar een bos voor kopen en zeggen: we hebben alles gecompenseerd. Dat is niet de bedoeling. Wij willen het steeds beter doen.”

18

Stuwende kracht

De duurzame productencriteria van VROM hebben wel “een stimulans in de markt gelegd”, zegt Lobke Vlaming, hoofd Kennis en Leren bij kenniscentrum MVO Nederland. Bij de kritiek dat de criteria te makkelijk zijn, plaatst Vlaming kanttekeningen. “Er is een knock-outniveau vastgesteld. Als bedrijven niet

“Wij hebben jaren in milieu geïnvesteerd, maar collega’s zijn met een paar vinkjes klaar.”

Verklaring Duurzaam Inkopen

Drukkerij Opmeer heeft als eerste in Nederland een ‘Verklaring duurzaam inkopen’ opgesteld en deze laten verifiëren door de certificatie-instelling die het ISO 14001-certificaat heeft afgegeven. In de verklaring wordt voor elk onderdeel van de criteria ‘duurzaam inkopen van drukwerk’ (opgesteld door Agentschap NL) door Opmeer Drukkerij beschreven of en hoe aan het criterium wordt voldaan. De certificatie-instelling heeft vervolgens voor elk onderdeel beschreven hoe gecontroleerd is dat de beschrijving ook juist is. Daarnaast is er ruimte voor het bedrijf om in de verklaring belangrijke ontwikkelingen op duurzaamheidsgebied op te nemen. Er kunnen belangrijke verbeteringen zijn waarvoor geen criteria zijn en die wel relevant zijn voor de vergelijking met andere drukkerijen. Ook deze beweringen worden op waarheid getoetst. Het grote voordeel van deze verklaring is dat Opmeer Drukkerij nu bij offertes kan verwijzen naar deze verklaring die objectief is beoordeeld door een onafhankelijke derde. Bij de volgende ISO 14001-audit wordt de verklaring geactualiseerd en opnieuw geverifieerd. De inkoper krijgt zo actuele en betrouwbare informatie.

aan de basisnormen voldoen, zijn ze *out of business*. Daarnaast zijn er gunningscriteria. Bedrijven die hieraan voldoen, krijgen extra punten bij aanbestedingen. Het zou mooi zijn als de normen strenger zouden zijn, maar de overheid moet de aanbestedingsregels in acht nemen. De eisen mogen niet zo streng zijn, dat er maar een handvol bedrijven aan kunnen voldoen. Europa ziet daar streng op toe.” Kortom, Vlaming vindt dat de overheid met de criteria een goed signaal geeft. “Een grote middengroep wordt gestimuleerd.”, al kan diezelfde overheid in haar ogen nog wel veel meer doen als *launching customer* van duurzame waar. Daar zal een echt stuwende kracht vanuit gaan.

De ervaring van senior-adviseur KAM Marcel Alma bij BAM Rail is echter dat duurzaamheid slechts beperkt tot helemaal niet meeweegt bij de aanbestedingen van de overheid. “De duurzaamheidscriteria zijn sterk gericht op Nederland. Dochtermaatschappijen van BAM in bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk komen met heel andere, vaak ambitieuzere criteria in aanraking, zoals eisen op het gebied van CO₂-reductie en afvalverwijdering. In deze landen is de overheid ook ambitieuzer.”

BAM Rail bouwt en onderhoudt spoorlijnen voor trein, tram en metro. Onder de hoede van moeder Koninklijke BAM Groep is duurzaamheid diep verankerd in het beleid van de onderneming. Bij projecten worden CO₂-reducerende voorstellen gedaan, denk aan de toepassing van olivijn als broeikasgasbinder in de paden langs het spoor. Een door het bouwconcern georganiseerd congres over maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) leidde ertoe dat ProRail, een centrale opdrachtgever, zelf vorig jaar een CO₂-prestatieladder introduceerde. Op de ladder beklom BAM Rail in mei het hoogste niveau 5. “Dat betekent dat we in het voordeel zijn bij het inschrijven op aanbestedingen. Aan elke trede is namelijk een kortingspercentage

gekoppeld. Ons investeringsniveau is hoger vanwege de ontwikkeling van duurzame initiatieven, maar dat verdienen we zo sneller terug en dat is een leuke bijkomstigheid." Tot tevredenheid van ProRail, dat de bouw van spoorweginfra als eerste het 'CO₂-bewustcertificaat' gaf.

Certificering

Een van Alma's taken bij BAM Rail is het borgen van CO₂-reductie in de bedrijfsprocessen, "zodat dit geen los onderdeel is, maar volledig deel uitmaakt van de bedrijfsvoering en is geïntegreerd in de managementsystemen." Zwak vindt Alma daarom het schrappen van de ISO 14001-certificering bij een aantal productgroepen. VROM vreesde namelijk voor het verwijt van opgelegde administratieve lastenverzwaring aan het bedrijfsleven en bezweek onder de lobby van VNO-NCW. Alma: "Het begon heel vooruitstrevend om zo leveranciers de milieuaspecten van hun bedrijfsprocessen te laten borgen. Deze verplichting is er niet meer, en dat is jammer."

Eveneens tot teleurstelling van directeur *Frans Stuyt* van SCCM, kort voor de Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen. Kritiek dus uit verdachte hoek, maar Stuyt heeft zijn argumenten. "Een milieumanagementsysteem is belangrijk, omdat in dat geval alle milieuaspecten aandacht krijgen, en niet alleen de onderwerpen uit de criteria, en structureel aan verbetering wordt gewerkt. Ook wordt de naleving van de duurzaamheidscriteria, net als het voldoen aan wet- en regelgeving, geborgd in de organisatie. Je kunt je afvragen hoe geloofwaardig duurzaamheid is zonder een structurele aanpak met een ISO 14001-certificaat."

Volgens drukkerij-directeur *Opmeer* stelt de overheid dan wel dat bedrijven duurzame producten moeten leveren, maar hoe ze dat doen moeten ze zelf uitzoeken. "Niemand controleert bijvoorbeeld of een bedrijf zijn bio-inkt later toch weer niet inruilt voor goedkope gewone inkt." *Opmeer* bedacht zelf een

"Duurzame productencriteria hebben een stimulans in de markt gelegd"

Verklaring duurzaam inkopen (zie kader). "Zo kunnen we naar buiten toe bewijzen dat we eerlijk duurzaam zijn." De aanpak slaat aan in de grafische sector. "Een paar bedrijven hebben ons voorbeeld al gevolgd." SCCM-directeur *Stuyt* ziet de met een ISO 14001-audit gecombineerde verificatie van een Verklaring duurzaam inkopen als een prima extra stap.

Vlaming van MVO-Nederland vindt het raadzaam voor bedrijven om als bewijsmiddel voor hun duurzaam presteren een ISO 14001-certificaat aan de muur te hebben hangen. Zelf ziet MVO-Nederland daar overigens niet op toe. "We zijn geen keurmerk. Wel ondertekenen onze partners een manifest, dat ingaat op onderwerpen als milieu, grondstoffen, energie en sociale vraagstukken. Dat controleren we niet. We zijn een verbindende organisatie, om partijen die nog niet zover zijn bij de MVO-ontwikkeling te betrekken. Uit die grote groep valt de meeste winst te halen." **MM**

Waarderen, niet normeren

Adviseur duurzaamheid *Lars van der Meulen* van Primum deed onlangs onderzoek naar de match tussen duurzaam inkopen en verkopen. Het grootste gevaar is dat inkopers en verkopers van duurzame producten niet op dezelfde lijn zitten. Inkopers hebben vaak weinig kennis van duurzame producten en stellen dan specifieke eisen die de leverancier in een bepaalde hoek dwingen, waardoor deze niet zijn eigen duurzame weg kan volgen. Van een fabrikant van tonercartridges werd bijvoorbeeld verlangd dat zijn product voor driekwart uit gerecycled materiaal bestond. Een dergelijke tonercartridge had de fabrikant wel in huis, maar het laatste model voldeed daar niet aan, terwijl dat wel het meest duurzame was vanwege de aanzienlijke inktbesparing. "Omdat de kennis over hoe duurzaamheidsprestaties van een product te verbeteren toch bij de producent liggen, is het beter niet te normeren maar te waarderen, door bijvoorbeeld punten toe te kennen voor CO₂-reductie zonder voor te schrijven hoe dat te realiseren."